

եղավ մանր պարտիզանական կռիվներ մղելով թողնել Երևանը և ամրանալ Երնջակի բերդում³⁵։

Կռիվների նկարագրությունից պարզ երևում է, որ Երևանի բերդը, եթե այն ընդհանրապես այդ ժամանակ եղել է, ապա լավ ամրացված չի եղել։ Դա հաստատվում է նախ այն իրողությամբ, որ Մուհամմադի խանը երկարատև դիմադրություն համար հարմար գտավ միայն Երնջակի բերդը։ Բացի այդ, ո՛չ թուրքական և ո՛չ էլ պարսկական ու հայկական աղբյուրները չեն նշում բերդի գրավման մասին, այլ տալիս են միայն քաղաքի գրավման նկարագրությունը։ Իսկ, որ ամենից ուշագրավն է՝ բոլոր ժամանակակից աղբյուրներն ու հետագա ժամանակագիրները արձանագրում են, որ Ֆարհադ փաշան Երևանը գրավելուց հետո անմիջապես ձեռնարկեց նոր և ամուր պարիսպներով շրջապատված բերդի կառուցումը, օգտագործելով Երևանի ավերված եկեղեցիների քարերը³⁶։

Իսթանդար Մունշին նշում է, որ այդ բերդի կառուցումից հետո, որտեղ Ֆարհադ փաշան թողել էր լավ սպառազինված մեծ կայազոր և վերադարձել էր զորում, մոտակա ժամանակների համար այլևս անհնարին դարձավ կրղըլբաշների իշխանության վերահաստատումը Արարատյան երկրում³⁷։

Ռազմական գործողություններն այնուհետև օսմանցիների ու կրղըլբաշների միջև ընթացան վերջիններիս համար ոչ նպաստավոր պայմաններում։ Հատկապես 1586 թ. հետո, երբ խորհրդավոր պայմաններում սպանվեց գահի առաջին ժառանգորդը, խիզախ զորահրամանատար Համզա Միրզան։ Դա չափազանց ծանր կորուստ էր կուլը և անձեռներեց խուզաբանդա շահի համար, որը 1587 թ. ստիպված եղավ հեռանալ խորասան, գահը զիջելով կրտսեր որդուն՝ Աբբաս I-ին։

Երիտասարդ շահն առաջին հերթին ձգտելով ամրացնել երկրի արևելյան սահմանները, բոլոր ուժերը կենտրոնացրեց դուրս մղելու ուղբեկական զորքերին, որոնք գրավել էին ամբողջ խորասանն ու Սիսթանը։ Այս պայմաններում նա ստիպված էր ստորագրել 1590 թ. թուրքերի առաջարկած չափազանց ծանր պայմանագիրը, ըստ որի ամբողջ Անդրկովկասն ու Ատրպատականը, բացի Արդաբիլի ու Թալիշի շրջաններից, անցնում էին Թուրքիային։ Այսպիսով, 1583 թ. մինչև 1604 թ., շահ Աբբասի կողմից վերագրավումը, Արարատյան երկիրը գտնվում էր Թուրքիայի տիրապետության տակ։

Շարաֆ խան Բիթլիսին, որն այդ ժամանակ գտնվում էր Վրաստանն ապստակող Հասան փաշայի բանակում, հաստատում է, որ Ֆարհադ փաշան Երևանը գրավելուց և այնտեղ բերդ կառուցելուց հետո բեկլարբեկի է նշանակել իր զորը փաշային, որի վեզիրն էր Ջզալ-Օղլի Սինան փաշան³⁸։ 1588—1589 թթ. դեպքերը նկարագրելիս Իսթանդար Մունշին Սինան փաշային հիշում է որպես Բաղդադի բեկլարբեկի, որը զլխավորում էր այդ կողմերում ձեռնարկված ռազմական գործողությունները³⁹։ Ալիշանը այլ աղբյուրների հիման վրա նույնպես գրում է. «և էր յայնժամ կողմնակալ սոցա յԵրևան իջրըր

³⁵ Իսթանդար Մունշի, հ. I, էջ 293։

³⁶ Տե՛ս նույն տեղում, Առաքել Դավրիժեցի, Պատմություն, Վաղարշապատ, 1896, էջ 64, «Մանր ժամանակագրություններ», հ. I, էջ 159։

³⁷ «Մանր ժամանակագրություններ», հ. I, էջ 293 և 305։

³⁸ Schéref-nameh, հ. II, էջ 270։

³⁹ Իսթանդար Մունշի, հ. I, էջ 406։